Предговор

Между младите български писатели от първите години на двадесетото столетие най-младият, но и един от най-будните, е Константин Константинов. Неслучайно народният поет Иван Вазов пожелава да се срещне с него и остава учуден, че новият автор е толкова млад, а е показал такава зрелост в своите първи произведения.

Писателят дели творчеството си на две: за деца и за възрастни, а всъщност повечето от неговите произведения се четат с еднакъв интерес както от възрастни, така и от деца.

Жаждата му да види света, да го опознае и разбере, рано го извежда в Париж. Там той среща старите свои „приятели“: писатели, чиито творби превежда, преди още да е бил във Франция, включително Антоан дьо Сент Екзюпери. Учи се от техния богат опит. Неговите преводи правят техните книги и по-търсени, и по-желани от българския читател.

Константин Константинов е автор на много разкази – събрани в неговите книги за деца и възрастни, стихотворения – оригинални и преводни, пръснати из българските списания, изказвания и статии – написани на изискан български език, с ценни и възвишени мисли.

Обръщение на Константин Константинов към децата:

Мои малки читатели,

Винаги когато пиша за вас, аз си спомням за златната къщичка на моето детинство. Струва ми се тогава, че отново съм се върнал в нея, че съм намерил всички вас там заедно с моя дядо, с вашия дядо, с щурчето, което пее в ъгъла, с котарака Мър-мър, с кучето Хър-хър, с куклите, които излизат от кутиите си, със Снежното момиче отвън и врабците около него. Ние играем заедно, лудуваме, смеем се и си разказваме приказки. И ми става така радостно, както се случва това само в сънищата.

Ала аз бих бил още по-радостен, ако тая книга донесе и на вас поне частица от моята радост и така, без дори да сме се виждали, да се почувстваме вече познати и близки, мои малки приятели от всички краища на отечеството ни!

Роден съм през 1890 година в град Сливен, родно място и на първия български поет Добри Чинтулов, който се пада сродник на моята баба по майка. В Сливен мина детинството и юношеството ми, там свърших и гимназия. Тоя град, който принадлежи еднакво на Балкана и на Тракия, богат с гордото си героично минало, много често, дори без да съм искал, прозира в книгите ми. От шестнадесетата си година живея в София, дето завърших Юридическия факултет на Университета. След това дълги години бях съдия, юрисконсулт на банка, адвокат, а сега съм само писател. Пътувал съм доста из България и чужбина. От най-ранните си години обичах и съм живял с книгите. Почнах да пиша и да печатам на седемнадесетгодишна възраст. Досега съм издал десетина книги за възрастни — разкази, пътеписи, романи. Много други неща има пръснати във вестници, списания и сборници.

Написал съм няколко сборничета за деца. Най-хубавите приказки и разкази от тях са събрани в тая книга.

София, 1947

Вършитба отдавна мина. Полята лежаха оголени и пусти. Една нощ заваля дъжд — равен и тих. На сутринта небето се избистри, ала над земята пропълзя хлад. Сребърни паяжинки се проточиха между шубраките. Есента бе дошла. Старият щърк разтърси криле, огледа небето и си каза:

— Време е вече.

После събра неколцина от младите щъркове и им поръча веднага да разнесат заповедта за тръгване. И една заран овчарят от могилата погледна надолу и се смая: цялото равнище край село беше побеляло. Стотици щъркели се бяха събрали и се готвеха за нещо. Овчарят свали свирката от уста, вгледа се нататък и се вслуша. Старият щърк говореше.

— Време е вече, деца — думаше той, — време е да се лети на юг. Денят намаля, нощите станаха хладни, скоро и слана може да падне. Днес ще трябва да пътувате. Свиках ви сега да си изберете водач и да се сбогуваме.

Щъркелите се размърдаха изведнъж. Чуха се учудени викове:

— Какъв водач! Нали си имаме! Ти си ни водил досега, ти ще ни водиш пак. Не искаме друг водач! ...

Старият щърк поклати глава и кротко отвърна:

— Не, аз няма да ви водя вече. Аз няма да летя с вас. Аз ще остана тук.

— Но как така, защо? — развикаха се щъркелите.

— Стар съм вече, деца, и не мога. Не мога летя с вас.

— Ние ще те носим, ние няма да те оставим! — викаха най-младите. — Толкова години ти си водил всички, сега ние пък ще те отнесем. Не ще те оставим тук самичък...

— Не, не, мои мили — усмихна се старият щърк, — не можете ме отнесе вие. Планини и моря има да минавате, себе си с мъка ще занесете, та и аз ли ще трябва да ви тежа!... Не можете, пък и аз не ща. В чужбина не ми се мре. Тук ще си остана.

Натъжиха се сърцата на младите щъркели. Как ще го оставят тук в студа, в дъжда, самичък? Но той отново се усмихна и подзе:

— Не ме жалете, не мислете за мене — така ми е по-добре. Мигар по-леко ще ми е да загина в топлите, но чужди краища или сред студените морски талази? Тук искам да остана и да умра аз. Че няма по-хубава земя от тая, дето съм видял слънцето за пръв път. Няма по-хубаво гнездо от онова гнездо върху сиромашкия комин, в което се излюпих и в което отгледах моите млади рожби. Тук аз зная всеки дол, всяка локва, всяка хижа. Разбирам езика на хората и ги обикнах и те ме обичат като свой. Де и защо ще вървя другаде?... Защо се връщах всяка пролет?... Защо ще се върнете и вие пак насам, щом повее топлият вятър и се раззеленеят росните ливади?... Ще видите вие много страни, много поля и реки, морета и планини и ще разберете. Ще разберете, че никъде дъгата не е тъй хубава, както тука; че никъде песента на щурците, вечер, когато полето

засинее, не е тъй радостна; че никъде димът на комините не е тъй топъл, както там, дето си пазил с крила малките си. Сега тръгвайте вече и добър ви път на юг!

Наведоха глави птиците и мълчаливо се сбогуваха. След малко — чу се пърхане на стотици криле. Ятото бавно се издигна. Закрепи се за миг в синьото небе. После се нареди в голям триъгълник и полека се понесе в хоризонта. Само едно бяло петно остана в посърналото поле. След миг и то се раздвижи, дигна се и спря после на един селски покрив. Старият щърк отиваше да прекара последните си дни в гнездото, дето се бе родил.

***

Златната къщичка

Понякога ти ме питаш, моя малка немирнице, има ли наистина в света и де е тя — златна къщичка със сребърен под, захарни прозорци и покрив от млинчета, за която разказват и твоят дядо и моят дядо, и всички, които умеят да разказват хубави приказки.

Та ти по-добре от нас знаеш къде е тя! Златната къщичка със сребърен под и захарни прозорчета, дето свети вътре слънцето със седем цвята, дето пеят пъстри птичета, дето царува само светлина, щастие и радост, нима не си я виждала ти?...

Вечер, когато се връщаш уморена от дневните лудории и задремеш в майчините ръце или до коляното на някой стар брат или дядо, когато румените устнички забъбрят насън забравените думи от дневната игра — златната къщица със сребърен под и седмоцветно слънце, не я ли виждаш ти, не си ли ти в нея?...

И ние всички, които говорим мъдри думи, четем големи книги и носим дълги панталони, ние също сме били в нея някога — и сега вам я оставихме. Никога вече ние няма да се върнем там и само в

приказките ще разправяме за нея — златната къщичка на тишина, щастие и радост, която се нарича Детинство.

Горският цар

В грамадната пещера на Горския цар беше полутъмно и тихо. Постлана с меки кожи, златист мъх, накитена с еленови рога и големи пъстри кристали, тя лъхаше на див мед, горски тамян и мащерка. През отвора се промъкваха модроалените лъчи на слънцето, което залязваше.

Възлегнат в своя ъгъл от сталактити, Горският цар мълчаливо чакаше. Тая заран бе паднала първата слана и той веднага изпрати трите си дъщери да притъкмят земята за зимата, която вече идеше. Сега те трябваше да се върнат и да му съобщят всичко, каквото са видели и наредили. Първата между растенията. Втората — в царството на животните. Третата — най-малката, в света на хората. Цял ден дъщерите ги нямаше в къщи и Горския цар, който не бе свикнал да остава самин, чакаше с нетърпение да се приберат. Около ръката му се извиваше като гривна неговият жив жезъл — старата усойница, която цяла зима щеше да спи в неговия скут. Тя бе вярната и мъдра негова съветница и той никога не се разделяше от нея.

Изведнъж, чу се леко шумолене, като че ветрец размърда листа на трепетлика. В пещерата се яви най-голямата дъщеря и се изправи послушно пред Горския цар. Тя бе облечена в златно-жълта паяжина, около челото си носеше венец от морави есенни минзухари, а на пояса — китка червени ясенови листа.

— Всичко е наредено, татко мой — каза тя. — Тревите се свиха и скриха под земята, цветята са покрити с дебел пласт от шума, а дървесата отърсиха и последните си листа. Само една глупава трънкослива, излъгана от слънцето, беше се наканила да напъпва, но аз я смъмрих и тя се засрами и разкая. И тия кротки минзухари, които всяка година по това време се мамят и цъфват като малки свещи из гората. Донесох ги да не измръзнат. Всичко е готово, татко мой, и чака. А елите и боровете ти се покланят и ти пращат благодарност за добрата вест. Те жадуват за сняг.

Нов шум сякаш от леко пърхане на криле се разнесе в пещерата и пред Горския цар се изправи втората негова дъщеря. Тя носеше дрехи от светлозелена паяжина. В косите и блещукаха като жива корона няколко светулки, а в пазвата, до сърцето си, тя бе скрила малка сива птичка.

— Извърших всичко, що ми бе поръчал, татко мой — почна тя. — Прегледах мравуняците и пчелите, надникнах в бърлогите на мечките, посетих гнездата на сърните и ги предупредих. Успокоих зайците и им оставих храна. Прегледах потоците и казах на рибките да се скрият надълбоко. Съобщих на катеричките и те заскачаха от радост. Надзърнах във всички хралупи и дупки и никъде не оставих безредие. Освен тоя неразумен славей, който се унесъл една сутрин и закъснял да отлети със своите другари. Донесох го тука, да презимува при нас. Всичко е притъкмено, татко мой, и чака.

И тя остави славея върху рамото на баща си. Отново се чу лек шум като тих човешки шепот и запъхтяна изправи се пред Горския цар най-малката негова дъщеря. Тя носеше дреха от ясносиня паяжина, нашарена по ръкавите като селска шевица, а в ръката си държеше груба селска ръкавица с едно пръстче.

— Забавих се, татко мой — каза тя, — че имаше много работа да

върша. Но сега всичко е вече готово. Обиколих селските хижи и зимници, всички хамбари и обори. Пшеницата отдавна е прибрана, мелниците работят, по седенките ронят царевица и се празнуват годежи и сватби. Кожусите са приготвени. Старците си припомнят приказките, които ще разказват през нощите. Жените готвят кълели и хурки за дългите вечери. Всичко изглеждаше готово. Но когато се връщах насам, току до края на гората, срещнах по пътя малкия седемгодишен син на полския пъдар, който сам тътреше колца, натоварена с вършини. Той едва ги теглеше нагоре по урвите и не можеше да ги спре по нанадолнището. Само детето и до утре не можеше ги закара, а в къщи нямаха дърва и биха мръзнали всички през първата зимна нощ. Помогнах му да ги закара до селото и момчето ми се оплака: „Да дойде по-скоро зимата, че с шейна по-лесно се мъкнат дървата!...“ Ръчичките му бяха зачервени от студ и аз го попитах няма ли ръкавици. „Мама ми изплете една и аз я сменях поред на двете ръце, но съм я загубил“ — отговори ми то. Аз я намерих наблизо и я взех. Сега вече всичко е готово, татко мой, и зимата може да дойде. Аз ще отнеса утре тая ръкавица на детето и ще утъпча пътеката до село, за да може тоя малък човек да тегли по-лесно своята тежка шейна из снега.

Горския цар се усмихна добродушно и доволно и погали по бузата своята най-малка дъщеря.

— Благодаря ви, деца мои — каза той. — Нека царува по земята радост и обич и през зимните дни и нощи, тъй както и лете. Нека красят тия минзухари нашата подземна пещера и не увяхват до пролет. Нека остане при нас и ни весели през цялата зима тоя крилат певец — Славейко, който мисли само за своите песни. А тая ръкавица — обърна се Горският цар към най-малката си дъщеря — утре ти ще я оставиш там, дето е била загубена. Но в нея аз ще туря един от моите най-скъпи диаманти и нека това бъде наградата

на детето, което ще я намери и което отсега вече знае тежкия труд на човешкия живот. Сега аз ще изляза вън да погледна сам притъкмено ли е всичко и после можем да заспим спокойно.

Слънцето бе залязло вече. Тъмната гора мълчеше. В мрачината светеха само гнилите пънове. По гората пролази неочаквано ледена тръпка. Зашумяха оголените дъбове и буки. Радостно запяха черните борове. Потоците постепенно и бавно заглъхваха, сковани от лед. И сутринта рано-рано гъст едър сняг се стелеше тихо над земята.

Пръстеното петле

Пръстеното петле видя за пръв път белия свят, когато го изва-диха от пещта, дето се бе изпекло. „Колко е хубава зелената земя и небето, и огненото слънце!“ — помисли си то и поиска да запляска криле и да изкукурига. Но изведнъж си спомни, че тия работи са за живите петли. Не е прилично за едно пръстено петле, като излиза от пещта, да пляска и кукурига. Затова то се изправи мълчаливо и изгледа гордо своите пръстени другарчета.

После го обвиха със слама, сложиха го заедно с други петлета в един сандък и го отнесоха на панаира. Там, до паници и гърнета, те се мъдреха наредени — тридесет еднакви петлета от пръст. Те лъщяха под слънцето, целите гледжосани и нашарени: сини, зелени и червени. Ах, как се радваше малкото пръстено петле на всичко

наоколо и колко беше гордо! Струваше му се, че то е най-хубаво и най-лично и че всички него гледат. То извиваше едното си око към пъстрите бараки, към люлките и цирка отсреща, а с другото кимаше към всеки минувач, сякаш искаше да каже: „Вземи ме де! Да видиш само колко хубаво умея да пищя!“

И ето един ден Банката се разхождаше из панаира. Той стискаше в джеб парите, които му бяха дали да си купи нещо. Чудеше се за какво да ги даде. Толкова различни и хубави неща имаше там! Дали да спре при въртележката с локуми? Или да опита късмета си при халките и да спечели един нож?... Или пък да влезе в бараката и да види телето с две глави? Не беше лесна работа да се реши. Той тръгна да поразмисли. Изведнъж се намери пред бараката с петлетата. Очите му се залепиха на ококореното към него петле.

— Хайде, не останаха сладкопойните петлета! — викаше продавачът пред бараката.

Без да му мисли повече, Банката подаде парите на продавача, грабна петлето и веднага го наду.

— Пи-у-у! — писна сред навалицата първият вик на пръстеното петле.

— Мамичко, каква славна, пищялка, какъв ален гребен и зелена опашка! — извика Банката и подскочи на един крак от радост.

През целия път до в къщи той не сне петлето от устата си. После събра махленските си другари и им показа петлето и неговото изкуство. Всички го гледаха с учудване и завист. За всяко опитване на свирката Банката вземаше по един орех от децата. И колкото повече той хвалеше пръстеното петле, толкова то ставаше по-горделиво.

Цяла седмица петлето се разхожда от ръка в ръка, замаяно от щастие. Най-после Банката му се насити и го остави върху скрина в

стаята. Но тука пръстеното петле се усещаше още по-добре. То виждаше през прозореца живите петли из двора и се усмихваше горделиво. Нека се ровят, нека кълват там из сметта. То не е като тях! То е между хората, в къщи, ценено повече от всички други неща наоколо. Петлето заживя в стаята. То вярваше, че все така ще го гледат и ще му се радват. Нощем, когато всичко заспиваше, скринът размърдваше стари кости и изпъшкваше уморено: „Ох-хо-хо-о!...“ Тогава дървените столове се посбутваха, поглеждаха към петлето и зашепваха:

— Шарено петленце, разкажи ни нещо за широкия свят! Ти си видяло много неща. Не си като нас. Ние знаем само дърводелницата, отдето преди години ни донесоха в тая стая...

Старата кукла, която имаше глава от памук и коса от царевични реси, се качваше на скрина, сядаше до петлето и почваше да се моли:

— Миличко петленце, аз никога не съм излизала от къщи навън. Разкажи ми за чудесата на света!

— Ах, колко сте неуки и простички всички! — казваше възгордяно петлето. — Щом толкова искате, ще ви разкажа.

И то почваше да разказва за панаира с бараки и маси, отрупани с всякакви неща, за големите шарени кълба шербет, които блестят като цветни слънца; за въртележките с кончета и лодки. Разправяше им за човека, който гълта огън и вади панделки из устата си, и за цирка, дето свири музика и разиграват зверове...И цялата стая слушаше омаяна до заранта за всички тия неща, които никой не бе виждал. А малкото пръстено петле бе живяло сред тях цели четири дена!

Минаха така седмици и месеци. Изтърколи се и годината. Петлето стоеше на скрина и смяташе, че то е най-потребното нещо в къщи. Но един ден Банката отиде на новия панаир сред града и до-

несе оттам ново петле. То беше с перушина, с очи от мъниста и изглеждаше като живо. Когато Банката спря сред стаята и го наду, изведнъж опашката му се разви и запляска и то запя на два гласа. Всички неща в стаята зяпнаха от учудване. Пръстеното петле се смрази на мястото си. То разбра, че неговото царуване свърши. Притъмня му пред очите. Опита се да писне, да обърне внимание на себе си, но нямаше кой да го надуе. Сега всички гледаха новото перушинено петле.

Вечерта, когато хората заспаха, пръстеното петле поиска да разказва. Но никой не искаше да го слуша. Куклата бе седнала до новия гост и молеше той да разкаже нещо. А столовете завикаха нетърпеливо:

— Новият, новият гостенин нека разказва!

Новото петле разпери перушината си, погледна с подигравка своето пръстено братче и почна да разказва какво бе видяло то в света: големи многокатни магазини; улици, по които светят нощем слънца; коли, които се возят сами; машини, които пеят като хора, и кукли, които ходят и говорят на няколко езика...

Свито в ъгъла на скрина, малкото пръстено петле слушаше и мълчеше. „Свършено е вече — мислеше си то. — Няма кому да разказвам. Няма кой да ми се радва. По-добре е да се махна. Ще си отида пак при грънците или поне при живите петлета в двора...“

Пръстеното петле се помъчи да направи една крачка, опита се да разпери криле — и полетя надолу от скрина...На заранта Банката го намери на земята, на две парчета, и сложи на негово място върху скрина новото перушинено петле.

Още приказки от Константин Константинов можете да прочетете в тази виртуална библиотека:

http://www.virtualnabiblioteka.com/search/index.php?search_text=%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D1%82%D0%B8%D0%BD+%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D1%82%D0%B8%D0%BD%D0%BE%D0%B2&Submit=%C2%A0

Материала подготвиха: Дарина Маркова и Десислава Бейска

Провери: Диляна Гаджева